

hamvakat nem tartalmazó, gazdag mellékletű, téglalap alakú sírgödört jelképes sírnak határozhatunk meg.

A sírkertek két kör alakú és egy szabálytalan, többszörösen ívelt oldalú kivételével mind négyzetes, vagy téglalap alaprajzúak voltak (némelyik déli oldalán kisebb, kiugró négyzetes toldalékkal). A 2005-ben feltárt 5 sírkert mellé 2006-ban újabbakat találtunk, így összesen 34 sírkertet sikerült dokumentálnunk. Méretük igen változó: a legkisebb 2,4×2,9 m, a legnagyobb 14,6×15,2 m kiterjedésű. Legtöbb esetben a déli oldalon megszakad az árok vonala, egy átlagosan 1,5 m szélességű bejárati részt szabadon hagyva. A sírkertek árkai „V” keresztmetszetűek, vagy a sekélyebbeknél félkörívesek. Schol nem sikerült összetettebb fakonstrukció nyomait rögzíteni sem az árok alján, sem a sírkerten belül, így azt a korábbi hipotézist, hogy a körülárkolások fából ácsolt (sír)építmények alapárkai lennének, mindenképpen el kell vetnünk. Egyazon sírkerten belül olykor 2, vagy 3 urnasír is előkerült, vagyis a sírkertek nem – vagy legalábbis nem mindig – egyetlen személy temetkezési helyeként szolgáltak, hanem családi tulajdonban (használatban) álltak.

BESZÉDES JÓZSEF – SZILAS GÁBOR

85. Bükkábrány, bányabővítési terület

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, Sza

A Herman Ottó Múzeum munkatársai 2006 folyamán örökségvédelmi hatástanulmányhoz több alkalommal végeztek helyszíni szemlét a tervezett bányabővítés területén. Ennek során hét, egymástól jól elkülönülő régészeti lelőhelyet azonosítottunk, melyek elsősorban a neolitikum időszakába (I–V, VII. lh.), valamint a császárkorba sorolhatóak (VI. lh.). Fenti területeken intenzív leletanyagot a II., VI. és VII. lelőhelyeken gyűjtöttünk. Utóbbi lelőhelyen az újkőkori kerámiatöredékek mellett a felszínen foltokban koncentráldott patics az egykori házak helyét sejteti. Az I., III–V. lelőhelyeken kisebb területen szórványos leletanyagot gyűjthettünk. A VI–VII. régészeti lelőhelyek a Bükkábrány–Vasúti-dűlő közelében a tervezett bányabővítési területen jóval tovább nyúlnak.

VERES JÁNOS

86. Cegléd, Bába–Molnár-dűlő (4/12 lh.)

(Pest megye) Sza, Á

2006. március 29. és május 23. között végeztük a 4. sz. főút 69,6–76,8 km-szakasz szélesítéséhez kapcsolódó megelőző feltárást a 4/12 lh. K-i részletén. Egy hajdani érkanyarulat belső, déli oldalán levő, alacsony kiemelkedésen elterülő lelőhelyrészt a főút 76+350–76+500 km-szelvény szélesítése keresztelte. A 14–15 m széles sávban feltárt 2296 m²-es felületen 13 sír és egy kör-árok, valamint 102 telepobjektum, objektumrészlet helyezkedett el.

Az alacsony kiemelkedés középső, magasabb részén *szarmata temetőrészletet*, egy árokkeretes és 12 jelöletlen

sírt tártunk fel. Négy temetkezés bolygatatlan volt, a többiek alaposan feldúltak. Tájolásuk 4 esetben DK, 9 esetben DNy felé tért el a D–É-i iránytól. A 189. sz. női sírban a nyaknál pántkengyeles aláhajlított lábú bronz-fibula, a nyaktájon és a mellkason nyaklánc korall- és lapos kettőskúpos (diszkosz alakú) sötétkék üveggyöngyei feküdtek. A DNy-i tájolású temetkezések közül a teljesen feldúlt 345. sz. sírt D-en nyitott körárok övezte. (Mellékletei: díszlemezes? fibula, rovátkolt huzallal keretezett, ovális alaplemezes túszerkezet részletével, borostyángyöngy, vastöredék). Ovális vascsat, vaskés töredékei, lábfejeknél szürke, korongolt, gömbtestű, hengeres nyakú edény volt a 188. sz. férfi sírban, a 342. sz. sírből vasfibula lábteste került elő. Kevés lelete alapján a temetőrészletet a késő szarmata időszakra, a Kr. u. 4. századra keltezzük. A 102 telepobjektum, objektumrészlet közül 30 objektum (7 árok, 21 gödör, 1 bányagödör, 1 házrészlet?) lelet illetve keltező lelet nélküli; 46 objektum a szarmata, 26 objektum az Árpád-kori településhez tartozott.

A *szarmata településrészletet* 13 árok, 8 bányagödör, 20 gödör, 4 kemence és egy házrészlet alkotja. Az ÉK–DNy-i tengelyű, altalajba 75–80 cm-re mélyülő ház részletében, ÉK-i oldalánál kerek, sekély gödört találtunk. Kérdéses a feltárást határánál feltárt 2 kemence jellege, mindkettőt szarmata árok is átvágta. Az egyik fenéktapasztása alatti kerámiaréteg – kevés kivétellel – felállított, korongolt hombártöredékekből állt. Az oldalán újratapasztott másik kemencénél megsemmisült a fenék és oldal nagy része. Sütőfelületének széle alatt a sötétszürke-fekete és pirosas korongolt edénytöredékek rétegének részleteit bonthattuk ki. A 337. sz. szabadtéri kemence sütőfelülete 52 cm-re mélyült a nyelési szint alá, tapasztása alatt 5–6 cm vastagságban kézzel formált edénytöredékek, állatcsontok, malomkódarabok voltak. Szája ÉK felé nyílt, előterét megsemmisítette egy Árpád-kori gödör. A 399. sz. szabadtéri kemence fenekét már a mélyszántás megsértette. Sütőfelülete DK felé lejtett, a kemenceszáj megsemmisült, előterének csak részleteit sikerült megfigyelni. A sütőfelület és oldal alatti cserépréteget szürke korongolt edénytöredékek, piros festésű római tál töredékei alkották, a kemence közepén és DK-i részén, a megújított tapasztás alatt nem voltak edénytöredékek.

A település gödrei többségében méhkas alakú, trapéz metszetű, hordó alakú vermek, többnyire hamus-humuszos betöltéssel. Néhány kisebb-nagyobb teknőszerű alakú, valamint meredek, szűkülő oldalú gödört is kibontottunk. A feltárt árok többnyire ÉK–DNy és ÉNy–DK irányúak, változó szélességgel és mélységgel. Kiemelhető az ÉK–DNy-i irányú, majd Ny felé kanyarodó, 2–2,6 m széles 385. sz. árok. Sekély, közepén kissé lemélyedő, helyenként tagolt fenekű árok, Ny felé mélyülve megsemmisítette a 399. sz. kemence előterének KDK-i részét. Humuszos betöltésében viszonylag sok állatcsont, kevesebb edénytöredék került elő. Több szabálytalan körvonalú, kisebb-nagyobb, általában sekély

gödrökből álló objektum bizonyára agyagkitermelő hely lehetett. A településrészlet leletanyaga szürke, fekete, ritkábban pirosas korongolt kerámia (tál-, hombár-, korsótöredékek) típusai részben korábbi, részben késő szarmata jellegűek. A durva, kézzel formált kerámia fazéktöredékekből, néhány fedőtöredékből áll. Kevés a római import: néhány piros festésű táltöredék, terra sigillata töredék, színtelen üvegtöredék. Kevés az eszköz: orsókarika, fenőkő, malomkőtöredékek. A fémtárgyakat egy bronzlemez, egy vaskés töredéke és egy hiányos vasfibula képviseli. Az állatcsontanyagból (ló, szarvasmarha, sertés, juh, kevés szárnyas) a 325. sz. gödör kutyakoponyája említhető. Leletanyaga alapján a szarmata településrész a Kr. u. 2. sz. vége felé már fennállt, élete belenyúlt a 4. századba.

A feltárt *Árpád-kori* településrészlethez 4 árok, 12 gödör, 2 bányagödör, 2 szabadtéri kemencés komplexum, 1 kemence, 1 oszlopos objektum-árok részlet, 1 házrészlet és 2 ház tartozik. A feltárás déli szélén előkerült 198. sz. ÉNy-DK tengelyű háznak É-i, nagyobb felét bonthattuk ki. Az agyag altalajba 20–25 cm-re mélyülő ház lejárt, agyagos padlója Ny felé lejtett, ÉNy-i oldalfalánál cölöplyuk volt. A K-i házsarokban erősen sérült, egyszer megújított sütőfelületű kemencét, az É-i sarok közelében hosszirányú, sekély árkot és ÉK-DNy tengelyű, 35–40 cm mély munkagödört találtunk. Egymás közelében helyezkedett el két ház. Mindkettő ÉK-DNy-i tengelyű, tetőszerkezetüket a tengelyben 3 oszlop tartotta, déli sarkukhoz DK-ÉNy irányú keskeny árok csatlakozott, kemence a Ny-i sarokban volt. Az egyik ház 490×330 cm-es, 35–45 cm mély volt, É-i sarkát levágta a főút árka. A K-i házrészben téglalapos munkagödör volt. Az ÉNy-i oldalfal mellett meredek oldalú, keskeny, árokszerű gödört találtunk, aminek DNy-i végét fedte a kemence fenéktapasztása. A kemencéből csak a hiányos fenékrész maradt fenn. A másik ház 510×390 cm-es, meredek oldalú, 60–78 cm mély volt, 3 gödört (egy-egy szarmata, Árpád-kori és lelet nélküli) vágott át. Padlója az ÉK-i félben alig lejárt volt, a déli negyedben három agyag padlószint rétegződött egymás fölött, alattuk, közöttük hamus réteget találtunk. Az É-i saroktól kezdődően keskeny árok húzódott az ÉNy-i oldalfalánál, ebbe az É-i házsaroknál egy, az árok DNy-i végénél két oszlogödör mélyedt. A Ny-i sarokban épített-tapasztott falú kemence állt, vastag agyagoldalából csak kis részlet maradt fenn ÉK-en. Szája DK felé nyílt, előtte sekély, hamus gödröcske és kemény hamudombocskas volt.

A feltárás déli szélénél kibontott 334. sz. objektumrészlet körszelet alakú, sekély, széle mentén 5 oszlogödör mutatkozott. Szintén oszlogödörök sorakoztak a vele párhuzamos, keskeny és sekély 128. sz. árokban. Szabadtéri kemencés komplexumok közül a 127. sz. két, még humuszos talajba vájt, ovális nagyobb kemencéből és összeérő előterükből állt, az objektum DDNy-i része a feltáráson kívül még folytatódott. Egy ÉK-DNy-i irányú, széles, lapos fenekű árok és hosszoldalainál 2-2 kemence alkotta a 339. sz. objektumot.

A település gödrei méhkasos vagy trapéz metszetű vermek, többnyire erősen hamus betöltéssel. Mindegyik átvágott Árpád-kori objektumot, betöltésükből Árpád-kori kerámia stb. mellett 5. századi fibula, rombusz alakú lábrésze került elő. Néhány árok közül a 329. sz. kb. 3 m széles, köríves árok említhető, É-i részét elpusztította a főút jelenlegi pályája és árka. Külső harmada sekély, lapos fenekű, a szélesebb belső része ferde oldalú, ívelt, középen lemélyedő. Betöltésében viszonylag sok állatcsont, kerámia volt. Az árokkal határolt területen objektum nem mutatkozott. A település leletanyagára 12–13. századi kerámia, főleg csigavonallal, vállon ívelt bevágásokkal, néha hullámvonallal díszített fazéktöredékek jellemzők, kevés a bográcstöredék. Eszközök közül főleg malomkőtöredékek kerültek elő, a 341. sz. gödörben pedig szürkés homokkőből készített, korong alakú köszörűkő. Orsókarika, csontkorcsolya, vaskés- és pánttöredékek egészítik ki a szerény eszközanyagot.

A leletek a ceglédi Kossuth Múzeumba kerültek.

Munkatársak: Dinnyés István, Ecsedy István régészek, Bartuczné Farkas Ildikó, Dinnyés Ágnes, Dinnyés Dóra, Gera Ágnes, Szabó Gergely technikusok.

RAJNA ANDRÁS

87. Cegléd, Bába-Molnár-dűlő (4/15 lh.)

(Pest megye) Sza, A, Á

2006. március 31. és május 12. között megszakítással végeztünk megelőző feltárást a Cegléd 4/15 lelőhelynek 2002-ben nem bejárt DNy-i, az érmeder és a morotva közötti részén.

Kutatóárokkal megfigyelt objektumok nyomán a lelőhelyrész „vízparti” területein nyitottunk 661 m² felületet, amelyen 10 árok részletet és 2 gödör részletet tártunk fel. Az ÉNy-DK és ÉK-DNy irányú, változó szélességű és kialakítású, egymást keresztező árkok, szórványos leleteik alapján, szarmata és Árpád-kori településhez tartoztak. Két gödör részlet, öt árok lelet nélküli volt, egy árokból csak néhány állatcsont került elő.

A leletek a ceglédi Kossuth Múzeumba kerültek.

Munkatársak: Dinnyés Dóra, Gera Ágnes technikusok.

DINNYÉS ISTVÁN

88. Cegléd, Beregházi-dűlő

(Pest megye) Sza, A, Á

2006. március 29. és május 15. között a 4 sz. főút ceglédi szakaszán, a főút baloldalán 6164 m² területen végeztünk megelőző feltárást. A főút 70+500–70+710 km-nél, a BO földút 7–8 m széles sávját, a 70+710–70+790 km közötti részen 30–50 m szélességben 100 m-es szakaszt, a földút kezdeti és az útátvezetés Ny-i részét tártuk fel. Az idei objektumok a 2005. évben felszínre került szarmata, avar és Árpád-kori települések ÉNy-i és É-i részéhez kapcsolódnak (4/14 lh.). Összesen 172 objektumot (103 árkot, 47 gödört, 12 házat, 8 szabadtéri kemencét, egy